

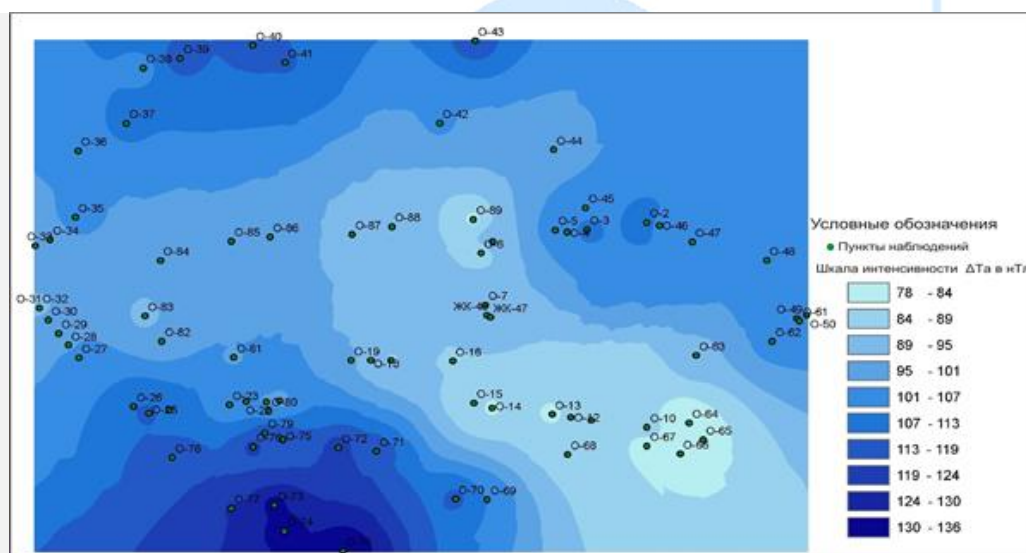
RELEFINI TUZILISHI ULARNI SUV RELEFI GEOLOGIK TUZILISHI

*Xudoyqulov Bobur Namoz o'g'li - magistrant
Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
Geologiya va konchilik ishi fakulteti. Mintaqadagi
boburxudoyqulov49@gmail.com*

Annotatsiya: Mintaqadagi suv va quruqliktaminotini o'rganish ulardagi biolo'gik jixaddan o'rganish jarayonidagi mintaqadagi relief larini joylashuvi ularni tadqiqot ishlarini amalga oshirish ularni nazariy va ammaliy ishlarni olib borish ishlari G'arbiy O'zbekiston hududini qabul qilingan tektonik rayonlashtirishga ko'ra, o'rganilayotgan hudud

Hududning geologik tuzilishi rivojlanishning geosinklinal va platforma bosqichlariga mos keladigan ikkita tog' jins majmuasini o'z ichiga oladi: cho'kindi-metamorfik va magmatik jinslardan hosil bo'lgan burmali va mezozoy va kaynozoyning zaif dislokatsiyalangan yotqiziqlari bilan ifodalangan qoplamali cho'kindi. Vulqon kompleksning shakllanishlari kunduzgi sirtga kirishning cheklangan maydoniga ega (20% dan ko'p bo'lmagan). Ularning shimoli-g'arbiy qismida tog'li balandliklarda joylashgan. Tog' oldi tekisligida ham mezozoygacha bo'lgan tog' jinslarining yirik chiqindilari qayd etilgan: Jetimtau-1 balandligidan janubda (Qo'shbuloq cho'qqilari) va hududning janubi-g'arbiy qismida Qatirtas traktida (Katirtas cho'qqilari). Hudud ichidagi ko'milgan poydevor sirtining chuqurligi 300-350 m dan oshmaydi.

Mintaqadagi geologik tuzimni o'rganish jarayonida xududdagi mintaqa reliefini tuzildi

G'arbiy O'zbekiston hududini qabul qilingan tektonik rayonlashtirishga ko'ra, o'rganilayotgan hudud shimoli-g'arbiy zarbaning ikkita strukturaviy-formatsion zonalarini – Shimoliy Bukantau va Janubiy Bukantauning tutashgan joyida joylashgan bo'lib, Bukantau chuqur yoriq zonasi bo'ylab konjugatsiyalangan. Zonalar stratigrafik kesimning tabiati, magmatizmning namoyon bo'lish o'ziga xosligi, burmalanish yoshi va metallogenez xususiyatlari bilan farqlanadi.

Mezozoygacha bo'lgan uchastkaning negizida shartli perm yoshidagi (shimoliy) Qumbuloq formatsiyasiga oid xlorit-epidot-kvars, xlorit-epidot-aktinolit, xlorit-epidot, kvars-albit-xloritli shistlar oraliq qatlamlari mavjud. Ular Kiiktau tog'larida ochilgan va shimoli-g'arbiy zarba bilan qopqoq ostidagi chiqishlarning ikkala tomonida kuzatilishi mumkin. Suite qalinligi 400 m dan oshadi. Taxminlarga ko'ra (kimyoviy tahlilga ko'ra, relik tuzilmalarining xususiyatlariga ko'ra) qatlamning pastki qismidagi jinslar diabaz va bazalt porfiridlaridan, qisman asosiy tarkibdagi tufit va tuflardan mintaqaviy metamorfizm natijasida paydo bo'lgan. Janubiy zonada yashil kristall shistlar tarkibiga o'xshash, yuqori qismida albitofirlar va karbonli-kvars-xlorit va xlorit-kvarsli shistlar, Cho'lcharobod qatlamlarida ajratilganlar janubiy chegaraga yaqin hududning janubi-g'arbiy qismida faqat mezo-kaynozoy qoplami ostida ma'lum. Ularning qalinligi 800 m dan ortiq (Aisanov va boshqalar, 1984).

Bo'limning tepasida:

1) mikrokvartsidlar, dolomitlar bilan qo'shilgan kremniyli jinslar, marmorlangan ohaktoshlar, shartli Rifey-Vend davriga oid Ko'kpatas syuitasining karbonli-kvarsli, kvars-xlorit-seritsitli shistlari. Qalinlikdagi mikrokvartsitlar va chertslarning miqdori 30% dan 70% gacha. Ular Qatirtosh cho'qqilarida ochilgan va hududning janubi-g'arbiy qismida ko'milgan yerto'la yuzasida katta rivojlanish maydonlariga ega. Suite qalinligi 500 m deb baholanadi;

2) Qalinligi taxminan 500 m bo'lgan shartli vend yoshidagi Xo'jaaxmet qatlamlarining gilli-kremniyli, karbonli-slyuzli, fillitsimon slanetslar, dala shpati-kvarsli metaqumtoshlari va metasiltoshlari. Hududda ular faqat janubi-g'arbiy qismida mezo-kaynozoy qoplami ostida aniqlanadi;

3) qalinligi 1100 m dan ortiq bo'lgan metaqumtoshlar, metasiltoshlar, xlorit-seritsit-kvars, uglerod-kvars, serit-albit-kvars va kremniyli slanetslarning monoton ketma-ketligi (Ko'ksay to'dasi). Markaziy va shimoli-g'arbiy qismlarda hududda keng tarqalgan. Jetimtau-1 va Kosbuloq chiqishlarining janubida ochilgan.

Paleozoy kesimining asosini qatlamlararo loytoshlar, ohaktoshlar, kremniyli jinslar, kvartsitlar (C2-O1 Tokteken qatlamlari) va alevolitoshlar, qumtoshlar, chaqmoqtosh oraliq qatlamli loytoshlar (O2 Telibay qatlamlari) tashkil etadi. Ularning ekspozitsiyasi faqat Jetimtau-1 va Jetimtau-2ning markaziy qismlarida ma'lum bo'lib, ular Bukantau chuqur yoriqlar zonasida kichik tektonik shkalalar shaklida yuzaga keladi. Bu yerda ularning qalinligi 80 va 150 m ga baholanadi.

Yuqorida stratigrafik jihatdan qalin (taxminan 1000 m) qumtoshlar qatlami, alevolitoshlar va kvars-xlorit-seritsitli slanetslar (Lupek shakllanishi, o'rta va yuqori ordovik) bilan ajralib turadi. U Jetimtau-2ning markaziy qismida, Djartas va Jetimtau-1 traktining janubi-g'arbiy yon bag'irlarida joylashgan. U Bukantau chuqur yoriq zonasi bo'ylab ko'milgan yerto'lada kuzatilgan tor tektonik chegaralangan chiziqlar shaklida yuzaga keladi.

Shimoliy zonada paleozoy kesimining pastki qismida umumiy qalinligi 200 m gacha bo'lgan yashil va kulrang qumli alevoli va loytoshlar ketma-ketligi ajralib turadi.

Shimolida ochilgan va mezo-kaynozoy qoplami ostida janubi-sharqiy yo'nalishda tektonik aloqalari bo'lgan chiziq shaklida kuzatilgan.

Paleozoy kesimining ustki qismi Jetimtau-1 tog'lari, Djartas trakti, Jetimtau-2 shimoli-g'arbiy zarbasining suv havzasi tizmasini tashkil etuvchi karbonat konlaridan iborat. Ayrim quduqlarning birlamchi chiqishiga ko'ra, geofizik ma'lumotlarga ko'ra, mezozoygacha bo'lgan yerto'ladagi bu ketma-ketlikni Bukantauning butun hududi bo'ylab Bukantau chuqur yorig'i bo'ylab kuzatish mumkin.

Jetimtau hududidagi karbonat qatlami tarkibiga quyidagilar kiradi:

1) yuqori silurning lyudlov bosqichidagi qalin qatlamli ohaktoshlari (Jartau syuitasi), qalinligi 150 m;

2) qalinligi 260 m bo'lgan o'rta devon (Irkir syuitasi)ning quyi va eyfel bosqichidagi chaqmoqtoshlarning oraliq qatlamlari va tugunlari bo'lgan dolomit va ohaktoshlar;

3) qalinligi 150 m bo'lgan o'rta devon davrining givet bosqichidagi dolomitlar va kamdan-kam hollarda loytoshlardan iborat bo'lgan organogen va pelitomorf ohaktoshlar;

4) qalinligi 15 m bo'lgan yuqori devonning (Og'uztau syuitasi) frasn bosqichidagi dolomitlar;

5) yuqori devonning famen bosqichining organogen yupqa tasmali breksitsimon ohaktoshlari - karbon davrining turney bosqichi (Tayzinbuloq syuitasi), qalinligi 400 m.

Bundan tashqari, hududda karbonat ketma-ketligining yuqori qismini xarakterlovchi yotqiziqlar ma'lum bo'lib, ular karbonat-terrigen cho'kindilari, ohaktoshlari, chertslari, loytoshlari, qumtoshlari va Qangashar syuitasining C1br - C2v1 alevoli bilan ifodalanadi. Ular Jetimtau-2 ning shimoli-g'arbiy qismida kichik izolyatsiyalangan, tektonik jihatdan cheklangan, chiqish joylariga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullabekov K.N., Maqsudov S.X., Tuychiev A.I. O'zbekiston geodinamik ko'pburchaklar hududlarida turli tabiatdagi mahalliy anomaliyalarni yuqori aniqlikda geomagnit o'rganish usullari. //Seysmik xavfni baholash, seysmik

- xavf va zilzilani bashorat qilish muammolari. Ed. «Adolat», Toshkent, 2004.S.341-345.
2. Axmatov P.G., Melkanovitskiy I.M. Tyan-Shan janubiy zonasi paleozoy davri jinslarining fizik xossalari. O‘zbek geo.jurnali No4, 76.85.1964 y.
  3. Magnit qidiruv bo'yicha ko'rsatmalar. M. Nedra, 1981 yil
  4. Karimov I.A. “O‘ZBEKISTON XXI ASR BOSASADA Xavfsizlik tahdidlari, taraqqiyot shartlari va kafolatlari” Toshkent “O‘zbekiston” 1997 y. 223-224-betlar
  5. Kremnev I.G. - Havо-geofizik tadqiqotlar bo'yicha fizik maydonlar konstruksiyalarini joylashtirish tamoyillari, Toshkent, O'zSSR "FAN" № 6 b.49-52, 1981 y.
  6. Kremnev I.G. - Rossiya Fanlar Akademiyasi SO IZK Irkutsk, 1992 yil "Maqsadli prognoz" tizimida integratsiyalashgan talqin.
  7. Logachev A.A., Zaxarov V.P. Magnit qidiruv. Nashr.4, qayta ko'rib chiqilgan. va qo'shimcha L., "Nedra", 1973, 352p.
  8. Maqsudov S.X., Kremnev I.G., Rustamov A.I., Smirnov A.N., Tuychiev A.I., Yusupov V.R. Sharqiy Bukantauda yuqori aniqlikdagi magnit qidiruv ishlarining dastlabki natijalari. “Geologiya, geofizika va metallogeniyaning dolzarb muammolari” Respublika ilmiy anjumani materiallari, Toshkent, “Munis-dizayn-guruh” nashriyoti, 2015 yil, 43-46-betlar.
  9. Muxin P.A., Karimov X.K., Savchuk Yu.S. - Qizilqumlarning paleozoy geodinamikasi. Ed. “FAN” O‘zR AS, 1991 yil
  10. Ostrovskiy E.L., Kremnev I.G. - ruda konlarini qidirishda havо-geofizik usullar. Yer osti boyliklarini qidirish va muhofaza qilish, № 9 b.39-42, 1980 yil
  11. O‘zbekistonda seysmik rayonlashtirish va zilzilalarni bashorat qilish metodologiyasi.//Ad. K.N. Abdullabekov. Ed. Hydroingeo, Toshkent, 2002 yil
  12. Serkerov S.A. Gravitatsiyaviy tadqiqotlar va magnitlarni o'rganish. Moskva: Nedra, 1999 yil.